A világirodalom és egyetemi oktatásunk

A Magyar Tanácsköztársaság állította fel Magyarország első világirodalmi tanszékét, 1919-ben a Budapesti Tudományegyetemen, amelynek tanszékvezetője Babits Mihály volt. Ennek egyenes utóda az ELTE világirodalmi tanszéke, ami jelenleg egyetlen Magyarországon, s amelynek működését olyan kiváló tudósok segítették elő, mint Gyergyai Albert, Trencsényi Waldapfel Imre, Lutter Tibor, vagy éppen az intézet jelenlegi vezetője, Kardos László. A legutóbbi években a világirodalom oktatásával kapcsolatban, s a fenti tényekkel összefüggésben a JATE Bölcsészettudományi Karán is sok probléma merült fel, amely a reform megvalósítása során is megmutatkozott és ma is problémát jelent a magyarszakos hallgatók általános műveltségének kiformálása szempontjából. Mivel februárban az utóvizsgák is véget értek, s volt már lehetőség a tapasztalatok összegezésére, felkerestük szobájában dr. Horváth István Károly docenst az irodalomtudományok kandidátusát, a világirodalom ókori és középkori anyagának előadóját, hogy miképp tükröződtek ezek a problémák az elmúlt vizsgaidőszakban.

Az oktatási reform és a világirodalom

— Természetesen vannak nehézségek Európa későbbi korszakainak irodalmával kapcsolatban is. Itt elsősorban az elolvasandó művek mennyisége növekszik meg, van azonban két olyan szempont, amelyek alapján azt mondhatjuk, hogy az ókor és középkor irodalmának oktatása speciális helyzetben van. Az egyik, hogy ennek kapcsán a későbbi korokhoz képest összehasonlíthatatlanul nagyobb tömegű adat: név és cím megjegyzése lenne egyetlen félév alatt a hallgatóság feladata. A másik, hogy ez éppen a középiskolából frissen kikerült hallgatók feladata lenne, akik még csak most kezdenek belenőni az egyetemi életbe. Így aztán nem csoda, hogy olyan hallgató is akadt már, aki például, amikor Horatiust kapta tételül, összekeverte Vergiliusszal, majd Vergiliushoz az „Isteni színjáték" révén asszociálta Dantét, s így végül Horatiusból XIII. századbeli firenzei költő lett.

— Történtek-e kísérletek ezeknek a hiányosságoknak az orvoslására?

— Magától értetődik. Sőt, már a reformterv vitáján is elleneztük többen (rajtam kívül pl. Budapestről a Világirodalmi bizottság elnöke Kardos László professzor, Szegedről Szauder József professzor), s helytelennek tartottuk annak az eredeti és bevált megoldásnak a feladását, mely szerint az első éves magyarszakos hallgatók az első félévben a görög irodalomból, a második félévben Róma és középkor irodalmából vizsgáztak volna. Már ez is komoly könnyítést jelentett az előző állapotokhoz képest, akkor ugyanis az egész anyagból a negyedik félév végén kellett az európai irodalomtörténet többi korszakaival együtt az un. I. szigorlaton vizsgázniuk a XIX. század közepéig bezárólag.

Az eredeti terv visszaállítása, melyet a Művelődésügyi Minisztérium érthetetlen okokból megváltoztatott, minden erőfeszítés ellenére sem sikerült, a reményt azonban nem adtuk fel: a reform felülvizsgálásával kapcsolatos jelentésünkben is szóvátettük újólag a problémát.

— Ilyen körülmények között irreálisnak tűnik az a kérdés, hogy felesleges lenne-e a világirodalom oktatását kiterjeszteni a magyarszakosokon kívül a nyelvszakosokra is?

Meg kell vizsgálni a világirodalom oktatásának szervezetét

— A kérdés ugyan irreális, de a problémafelvetés nem. Nyelvszakos hallgatóink ugyanis alapos képzésben részesülnek azoknak a nemzeteknek irodalmát illetőleg, amelynek vagy amelyeknek nyelvét elsajátítani igyekeznek. Ugyanakkor tény az is, hogy látókörük ezen túl sok esetben nem terjed ugyanúgy, mint ahogy nemegyszer elképesztő a csak magyar és nyelvszakosok történelmi tájékozatlansága, vagy a történelem-nyelvszakos hallgatók hiányos irodalmi műveltsége. Ezek a kérdések persze már messzebb vezetnek, megoldásukra azonban — véleményem szerint is — feltétlenül törekednünk kell majd, ha azt akarjuk, hogy az egyetemünkről kikerülő tanárok tényleg jól megálljják a helyüket a középiskolában.

Veress Miklós

Ki a nacionalista?

Egy divatos ideológiai probléma margójára

Figyelemmel kísérve, hogy manapság nálunk ki az, akit úgy általában nacionalistának szokás tartani, nehézség nélkül juthatunk ahhoz a végeredményhez, hogy a nacionalistát a társadalom többsége és a közvélemény számára az a hazánk, vagy más ország fia jelenti, aki folyvást a haza és a nemzet vélt vagy valóságos ellenségével áll örökös harcban, azok ellen szít gyűlöletet, azokra füstölög és háborog, és kívánja tiszta szívből minél előbbi és minél gyorsabb romlásukat minden lehető alkalommal. Egyszóval: *nálunk a közvélemény a nacionalistát a dühödt hazafival azonosítja, és fogalmi jegyeit is e hovatovább már múzeális ritkaságszámba menő figura alapján vonja el.*

Úgy hiszem, nem tévedek, ha a fentiekből azt a további következtetést vonom le, hogy a köztudatban élő nacionalista-fogalom nálunk még erősen a múltban, pontosabban a két világháború közötti időszakban gyökeredzik és a közvélemény a sovinizmusba átcsapó nacionalizmus, és az ennek megfelelő nacionalista magatartás alapján alkot magának képet a nacionalista fogalmáról, hiszen még jól emlékszünk azokra az időkre, amikor úgyszólván napirenden voltak a nem-magyar népek elleni dühös kitörések, amikor a román egyszerűen csak „büdös oláh" volt, a cseh „kutya cselák", a szlovákról pedig közszájon forgott, hogy „nem ember", hogy e soviniszta nacionalizmus drasztikusabb megnyilvánulásait ne is említsük. Persze, tévedés és merő egyoldalúság volna az utóbbiban valamilyen sajátos magyar jelenséget látni, hiszen tudjuk jól, hogy hasonlókat mi is kaptunk az érdekelt felektől, és nem mentek ritkaságszámba az ilyen jelenségek a cári Oroszországban sem, aholis Leninnek 1922-ben mint káros és leküzdendő jelenségek ellen kellett fellépni ellenük.

Nem kívánjuk elvitatni, hogy a nacionalizmus az elmúlt másfél évszázadban döntő szerepet játszott abban, hogy a népek egymásra törtek és mészárolták egymást, és arról sem kívánunk megfeledkezni, hogy úgyszólván kiapadhatatlan forrása volt a népek közötti gyűlölködésnek és uszításnak. Mégis kérdésként szeretnénk felvetni: vajon nem túlságosan egyoldalú dolog-e a nacionalizmusban és a nacionalista magatartásban csupán a népek közötti gyűlölködés előidézőjét és forrását látni, *vajon nem túlságosan egysíkú és felületen mozgó, a problémának csupán jelenségi oldalát megragadó szemlélet a nacionalizmust valamilyen gyűlölségnemző gépezetnek gondolni, és ennek alapján meghatározását adni a nacionalista fogalmának?*

Véleményünk szerint a kérdés differenciált szemléletéhez hozzátartozik annak felismerése is, hogy a népek közötti ellenségeskedés a nacionalizmus előtt sem volt merőben ismeretlen, hiszen már az ókorban is legendás hírű volt a görögök és rómaiak barbárok iránt érzett gyűlölete és megvetése, és a népek közötti ellenségeskedés és gyűlölködés a középkort is teljes egészében jellemezte, ámbár tagadhatatlan, hogy ennek az érzésnek a végletekbe vitelében a nacionalizmusnak, illetőleg az abból sarjadt soviniźmusnak jutott a pálma. Amellett az is hozzátartozik a valósághoz, hogy voltak nacionalista történeti személyiségek, akiket nem fűtött más népek ellen indulat. Így például a magyar múltból felmutathatjuk az emigráció éveinek Kossuthját, aki végeredményében nacionalista alapon kereste a Duna-völgy népeinek megbékélését és együttműködését. *Ha pedig napjaink nacionalista alapon egzisztáló nemzeti mozgalmait vesszük szemügyre, azt találjuk, hogy a nacionalizmus nem az ellenségeskedésnek, hanem ellenkezőleg, az együttműködésnek is jelentheti forrását, hiszen épp a nacionalizmus az, amely a gyarmati sorból felszabadult népeket sorompóba állítja az imperializmus ellen.* Végül is arra szeretnénk rámutatni, hogy bár a gyűlölködés szítása jellegzetes megnyilvánulása a nacionalizmusnak, mégsem elengedhetetlen kelléke annak, a dolognak csupán jelenségi oldalát jelenti, és egymagában nem elegendő a nacionalista fogalmának meghatározásához.

Ki hát a nacionalista?

A kérdésre nem egyszerű a válasz, mivel a nacionalizmusnak és a nacionalista magatartásnak — mint azt már jó érzékkel Ady is észrevette — számos változata és igen széles skálája alakult ki. „A nacionalizmus maga ezer arc" — írja. „Allah nevében bolondítja az ottománt, gloire-ral részegíti a franciát, svédgyűlöletet gerjeszt a norvégban, pángermán álmokkal traktálná a németet." Ha azonban mégis meg akarjuk ragadni, mi mindenfajta nacionalizmusban közös, Lenin tanításából kell kiindulnunk.

A nemzetek önrendelkezési jogáról írott művében azt olvashatjuk, hogy „a burzsoáziának az árutermelés teljes győzelme érdekében meg kell hódítania a belső piacot, egy államba kell összeforrasztania azokat a területeket, amelyeknek lakossága egyazon nyelven beszél", s ezért a polgári átalakulása nyomán fellángoló nemzeti mozgalmak legfőbb tendenciája a nemzeti állam megteremtése. Ha tekintetbe vesszük, hogy a nacionalizmus a nemzeti mozgalmak ideológiája volt, és abban a nemzeti mozgalmak törekvései jutottak kifejezésre, úgy Lenin szavai alapján világos lehet, hogy *a nacionalizmus lényegét tekintve az önálló polgári nemzetállam ideológiája, és ennek megfelelően nacionalistának is az tekintendő, akinek gondolatrendszerét, politikai magatartását és cselekedeteit az önálló polgári nemzetállam eszméje határozza meg.* Ez az alap azonban — mint ahogy azt Ady szavai is érzékeltetik — helynek, időnek megfelelően különböző elemekkel gyarapodott, változott, s minthogy a nacionalizmus sem egy és örök, és alá van vetve a változás törvényének, ismét csak Ady szavaival élve, nem kell Matuzsálemnek lennünk, hogy megérjük „örvendetes elmúlás"-át is.

A fentiek alapján, úgy vélem világos, hogy *ha kissé a magunk házatáján is sepregetni akarunk, és a magyar nacionalista fogalmának lényegét is meg akarjuk közeliteni, a magyar nemzeti mozgalomhoz kell visszanyúlnunk, és a kérdés nyitját annak politikai koncepciójában kell keresnünk.* Erről pedig tudjuk, hogy az a „történeti Magyarország", az „ezeréves haza" egységének gondolatán alapult, és a nacionalizmus, a nacionalista magatartás nálunk ennek a gondolatnak a szolgálatát és képviseletét jelentette, és ha manapság fel is üti olykor nacionalizmus a fejét, az lényegében ebből táplálkozik ma is.

Kávássy Sándor

Kávássy Sándor cikkét vitaindítónak szánjuk. Véleményével polemizáló, vagy azt kiegészítő hozzászólásoknak szívesen biztosítunk helyet következő számainkban.

Szerkesztőség

Harmadéves bölcsészek

a szatymazi Finn—Magyar Barátságban

A Bölcsészkar III. a alapszervezetében jó, összetartó közösség van kialakulóban. Tanulmányi eredményük négyes fölött van, de a mozgalmi életben is tevékenyek. Tanúskodhatik erről az építőtáborban dolgozó alapszervi tagok nagy száma, de az is, hogy a kari KISZ vezetőségbe innen jutott a titkár, a sportfelelős, a szervezőtitkár és egy revíziós bizottsági tag. Patronálójuk Papp Károly adjunktus lelkes és áldozatos munkával támogatja őket. Az alapszervezet a közelmúltban szocialista szerződést kötött a szatymazi tsz-t erre az időszakra, védnökséget vállalt felettük és segítséget nyújt. A termelőszövetkezet szállást és kosztot ad. Az utazási költségek ügyében még folynak a tárgyalások, de reméljük, hogy ezt is sikerül megoldani.

Egy kirándulás költségeire

— Tavaly szeptember óta munkálkodunk a szoros kapcsolat létrehozásán a termelőszövetkezet KISZ alapszervezetével, s ez a vállalt munkán túlmenően politikai, sport- és kulturális együttműködést is jelent, — mondja Ruppert Ignác az alapszervezet titkára. — A termelőszövetkezet norma szerint fizet bennünket, s emellett biztosítja a különböző rendezvényekhez szükséges anyagi feltételeket és helyiségeket. Még ebben az évben két teadélutánt rendezünk, amelyeken megismerkedünk a termelőszövetkezet fiataljaival, közös szereplőgárdával műsort is adunk. Később általunk tartandó ismeretterjesztő előadásokkal is bővülne ez a program.

Milyen munkaakciókban vettek részt? — kérdezem Korom Jánostól az alapszervezet társadalmi munka felelősétől.

— Az elmúlt év októberében kétszer dolgoztunk: paprikát válogattunk, napraforgót szedtünk. A kapott pénzből dunántúli kirándulásunkat fedeztük. Ugyancsak így szeretnénk fedezni a jugoszláviai palicsi tóhoz tervezett kirándulásunk költségeit. A szünidei munka az őszibarack érés idejére augusztus végére, szeptember elejére esik, de a terminus függ a munka sürgősségétől, mennyiségétől. Egyébként a JATE KISZ bizottsága munkatáborrá nyilvánította a szatymazi tsz-t.

A következő években is

— A tagság egyöntetűen, komolyan támogatja a munkát, a sport és kulturális munkában való részvételt. Az alapszervezetből mintegy harmincöt főre biztosan számíthatunk nyáron is. A kapott pénzből az NDK-ba szeretnénk kirándulást szervezni. Amennyiben a termelőszövetkezet a szükséges feltételeket biztosítja, az elkövetkező években is 30-40 fős munkatábort szervezünk gyümölcsszedésre. A kapcsolatok szorosabbra fűzése érdekében minden iskolai félévben közös munkaterv készítését tervezzük, — fejezi be a beszélgetést Ruppert Ignác.

Mari György

Akadémiai díjasok tudományegyetemünkön

A szegedi tudományos élet elismerését jelentette, hogy a Tudományos Akadémia legutóbbi ülésén négy városunkbeli kutató részesült akadémiai díjban. Az Orvostudományi Egyetem lapunkban már említett két oktatója mellett a József Attila Tudományegyetem Kísérleti fizikai intézetéből dr. *Ketskeméty* István egyetemi tanár és dr. *Szalay* László egyetemi tanár vette át az akadémiai díj első fokozatát, melyet a molekuláris lumineszcencia körében végzett kutatásaikért megosztva kaptak.

Az időből van legkevesebb

Beszélgetés Szücs Zsuzsanna főiskolai KISZ-titkárral

A Műszaki Tanszéken munka közben találtam. Kérdéseimre könnyedén, csevegve, de komolyan, rendszerezetten válaszol:

— Véleményem szerint munkánk mérlege pozitív, erről tanúskodnak az eredmények. Igen jelentős aktivistáink vannak, s nem is kis számban. Úgy érzem, egy jó szervezet vezetése vár rám, s nem lesz nehéz munkám. Számítok az aktivisták messzemenő támogatására, bizalmára. Jelenleg az első és másodéveseknél a második szak (ének, rajz, testnevelés) szerinti vertikális szervezést végzünk. Így akarjuk kialakítani az alapszervezeteknek azt a formáját, amely legjobban dolgozhatna. Távlatokban ez a tudományos felkészültség jobb elősegítését, egyben a tudományos diákkörök munkáját is eredményesebbé teheti, s talán a tanulmányi munka megjavítását is magával hozza ez a megváltozott rendszer, hiszen jelenleg erősen lefelé tendálnak e téren elért eredményeink, s ebben nem kis szerepe van a három szakos hallgatóknak.

Figyelmet fordítunk arra is, hogy a KISZ politikai jellege ne szoruljon háttérbe. Politikai akadémiát tervezünk a pártszervezet és a marxista tanszék segítségével, amelyen többet tudunk adni, mint amit a sajtóban megjelenő hírekből megtudhatnak a hallgatók. Törekszünk arra, hogy az események mérlegelését, értékelését józanul előítéletektől mentesen tudják elvégezni.

Nagyon fontosnak tartom a vezetők bizalmát az alapszervezetek iránt. Sok helyes kezdeményezés jön tőlük, és ehhez nekünk pusztán a lehetőséget, gyakran csak beleegyezésünket kell adni, időnként egy-egy bátorító szót szólva hozzájuk. Úgy érzem, megölnénk öntevékenységüket azzal, ha ellenőriznénk és irányítanánk őket olyan kérdésekben, amelyek megoldását saját elképzeléseik alapján sokszor helyesebben adják. Segítséget igyekszünk nekik nyújtani a speciális kollégiumok formájában, amelyeket a vallásetika, a nyugati integráció stb. kérdésköréből szervezünk.

Önmagáról nagyon keveset mond.

— 1959-ben jöttem ide. A Főiskolán alapszervi vezetőségi tagként dolgoztam. 1963-ban a revíziós bizottság tagja lettem. Most a jelenlegi III. évfolyam matematika—fizika szakos alapszervezet patronáló tanára is vagyok. Tanszéki munkám mellett egyetemre járok fizika—matematika szakra. Ez az utolsó évem, most írom a szakdolgozatom is.

Mit kívánjak? Eredményes munkát, vagy erőt a munkához? — kérdezem távozás előtt.

— Ó, csupán időt! — mondja nevetve. — Mert az van a legkevesebb.